

FORDYPNINGSTEKST

Sions vises protokoller

Et av de mest sentrale skriftene i den moderne antisemittismens historie er Sions vises protokoller. *Sions vises protokoller* utkom første gang i 1903 og utgir seg for å være referater fra hemmelige møter der jødiske ledere planlegger å overta verden. Protokollene er altså et skriftlig uttrykk for *antisemittisk konspirasjonstenkning*.

Allerede i 1921 avslørte den engelske avisen The Times at dokumentet var et falsum. Likevel har *Sions vises protokoller* blitt spredt i et enormt omfang både i og utenfor Europa. I 1920- og 1930-årene var det ifølge idéhistorikeren Håkon Harket kun Bibelen som ble trykt i større opplag. I enkelte politiske miljøer – særlig blant høyreekstremister og islamistiske ekstremister – brukes teksten fremdeles.

Sammensvergelsesmytenes opphav

Fremstillingen av «jøden» som ondskapsfull konspiratør er av mye eldre dato enn *Sions vises protokoller*. Også beskyldningene om at jødene begikk ritualmord på kristne barn og forgiftet kristnes drikkevannskilder i høy- og senmiddelalderen, bygde på forestillinger om en jødisk sammensvergelse. Et hovedmotiv i disse forestillingene var at jødene arbeidet i det skjulte ut fra planer om å skade den kristne majoriteten.

Med fremveksten av den moderne antisemittismen på 1800-tallet ble konspirasjonstenkningen om jødene også knyttet til raseforestillinger og skepsis til det moderne samfunnet. Både kapitalismen, sosialismen og liberalismen ble påstått å være skapt av jødene som et ledd i deres plan om å erobre makten. Mot slutten av århundret utkom det mengder av skrifter som fremmet dette budskapet, og det ble også dannet partier som gjorde kampen mot jødene til en politisk kampsak.

Protokollenes opphav og innhold

Det hersker usikkerhet om nøyaktig når *Sions vises protokoller* ble forfattet, og hvem som sto bak teksten. Enkelte historikere hevder at det ble skrevet av tsarens hemmelige politi i Frankrike i begynnelsen av 1890-årene. Andre mener at dokumentet ble skrevet i Russland mellom 1897 og 1903. Det er imidlertid hevet over enhver tvil at skriftet er et falsum, som er skrevet av antisemittene selv med det formål å spre hat mot jøder.

Første gang protokollene utkom, var i den russiske avisen *Znamya* («Banneret») i 1903. Utgiveren var den høyreekstreme journalisten og redaktøren Pavolachi Krushevan. Noen måneder før protokollene ble publisert, var han delaktig i å fremprovosere pogromer i Kishinev i det nåværende Hviterussland gjennom å publisere antisemittiske artikler.

Protokollene utgir seg for å være referater fra hemmelige møter mellom jødiske ledere, der det blir lagt frem en hemmelig konspiratorisk plan om å undergrave samfunnet økonomisk, sosialt, moralsk og politisk. I teksten hevdes det at jødene har skapt ulike moderne ideologier, som kapitalismen, liberalismen og den sosialistiske arbeiderbevegelsen, og at de har stått bak alle kriger, kriser og revolusjoner. Jødernes målsetting med dette, hevdes det videre, er å skape kaos og oppløsning for så å kunne erobre verdensherredømme.

Massespredning etter den russiske revolusjonen

Selv om skriftet er et falsum, har *Sions vises protokoller* fått groteske virkninger i og utenfor Europa. Særlig etter den russiske revolusjonen i 1917 ble teksten spredt i masseopplag. I Øst-Europa ga den – sammen med annen antisemittisk litteratur – næring til massevold. I Ukraina og andre områder hvor det raste borgerkriger etter den russiske revolusjonen, kan så mange som 150 000 jøder ha mistet livet i voldelige angrep mellom 1918 og 1921.

Det var også russiske antisemitter som brakte *Sions vises protokoller* til Vest- og Sentral-Europa. I 1920-årene kom utgaver på norsk, engelsk, tysk og flere andre europeiske – og også ikke-europeiske – språk. Særlig i Tyskland, som var dypt rystet etter nederlaget under første verdenskrig, solgte dokumentet i store opplag. Den første tyske utgaven av *Sions vises protokoller* utkom i januar 1920 og hadde ifølge historikeren Norman Cohn solgt 120 000 eksemplarer ved utgangen av året. Også i andre land fikk protokollene stor betydning. Fra 1920 trykte for eksempel den amerikanske avisen *The Dearborn Independent*, som var eid av bilkongen Henry Ford, en artikkelserie som blant annet bygde på protokollene. Artiklene ble senere trykt i bokform som *The International Jew*, som solgte en halv million eksemplarer bare i USA.

Protokollene i den nazistiske propagandaen

Myten om en jødisk verdenskonspirasjon hadde avgjørende betydning for nazistenes ideologi og propaganda. Nazipartiet oppfattet historien og samtiden som en «rasekamp», og jødene ble fremstilt som dødelig fiende og motpol. For å underbygge sitt konspirasjonsteoretiske verdensbilde tok partiet i bruk protokollene fra starten av. Hitler siterte protokollene i *Mein Kampf*. Protokollene ble også distribuert i nasjonalsosialistiske bokhandlere, og dokumentet fikk innflytelse på nye antisemittiske utgivelser. Også i den daglige propagandaen i den nasjonalsosialistiske pressen sto *Sions vises protokoller* sentralt. Den nasjonalsosialistiske dagsavisen *Völkische Beobachter* inneholdt gjennom 1920- og 1930-årene regelmessig artikler som direkte henviste til protokollene, eller som var inspirert av teksten.

Under andre verdenskrig brukte nasjonalsosialistene myten om en jødisk verdenskonspirasjon som «forklaring» på krigsutviklingen. I nazipropagandaen ble det påstått at Hitler-Tysklands krigsmotstandere – Sovjetunionen, Storbritannia og USA – i virkeligheten var styrt av jødene. Med det mente de at landene var styrt i det skjulte av «verdensjødedommen». Disse konspirasjonsforestillingene utgjorde en viktig ideologisk drivkraft bak folkemordet på de europeiske jødene.

Protokollene etter krigen

Etter andre verdenskrig har det vært tabubelagt å gi åpent uttrykk for antisemittisme i Europa. Protokollene har likevel overvintret i enkelte politiske miljøer. I 2009 trykte for eksempel konspirasjonsnettstedet Nyhetsspeilet en artikkel der det ble påstått at det ikke var Al Qaida, men et skjult jødisk nettverk, som sto bak terrorangrepene i USA 11. september 2001. Kilden nettstedet oppga, var «det gamle og fortiede» dokumentet *Sions vises protokoller*. Norske høyreekstremister har også utgitt flere utgaver av protokollene etter 1945.

I etterkrigstiden har protokollene også blitt spredt i masseopplag utenfor Europa, særlig i den arabiske verden. Her har utgivelsene til dels vært godkjent fra høyeste offentlige hold. President Nasser i Egypt anbefalte for eksempel protokollene offentlig i 1958. Forestillingen om en jødisk konspirasjon spiller også en sentral rolle i den islamistiske ekstremismen. Etter terrorangrepene mot Pentagon og World Trade Center i 2001 offentliggjorde Al Qaida et brev til den amerikanske befolkningen hvor det ble hevdet at en jødisk sammensvergelse kontrollerte amerikansk

samfunnsliv og politikk. Den islamistiske organisasjonen Hamas i Palestina siterer også protokollene i sitt Charter (grunnlagsdokument) fra 1988.

OPPGAVER

- Hva var Sions vises protokoller? Hva beskyldte skriftet jødene for?
- Hvilken betydning hadde protokollene i den nazistiske antisemittismen?
- Sions vises protokoller ble avslørt som et falsum av avisen The Times allerede i 1921. Likevel er dokumentet utkommet i masseopplag helt frem til vår egen tid. Hvordan kan et skrift som bygger på løgner og usannheter, få så stor historisk betydning? Drøft.
- Protokollene påstår at jødene står bak en internasjonal sammensvergelse. Kjenner du til at andre grupper er blitt rammet av lignende anklager?